

DİYARBAKIRDA TARLA BİTKİLERİ

ÖZET

Tarla tarımı hem ülkemiz hem ilimiz tarımında çok önemli ve vazgeçilmez bir yere sahiptir. Diyarbakır ili 6.282 bin dekarlık tarımsal alanı ile Güneydoğu Anadolu bölgesinin ikinci en önemli ilidir. İlde bitkisel üretim içerisinde tarla bitkileri % 80 ile 85 gibi yüksek bir oranda ekiliş alanına sahiptir. Tarla bitkileri içerisinde en büyük payı tahıllar grubundan buğday ve arpa, yemelik baklagil grubundan mercimek ve endüstri bitkileri grubundan pamuk almaktadır. Bu bitkilerin gerek ekim alanı ve gerekse üretim miktarları ülkemiz üretimine önemli katkılar sağlamaktadır. Diyarbakır ili uygun toprak ve iklim koşulları ile şu anda yetiştiriciliği yapılmayan veya düşük miktarda yapılan diğer tarla bitkileri için de son derece uygundur. Tarımsal faaliyetlerde amacımız, ekim alanlarını arttırma olanağımızın olmadığı bu yüzyılda birim alandan daha fazla ürün elde etmek için ilimiz topraklarına uyum sağlamış tarla bitkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamak olmalıdır.

GİRİŞ

Geçmişten günümüze değin ülkemizin ekonomik ve sosyal gelişmesinde oldukça önemli rol alan tarım sektörü, istihdamın yaklaşık %45'ini, ulusal gelirin ise %15'ini karşılamaktadır. Bununla birlikte uzun yıllar ekonominin temeli olan tarım sektörü, rolünü son yıllarda gelişme önceliği gösteren sanayi, ticaret ve hizmet sektörleri ile paylaşmıştır.

Aynı zamanda tarım, gıda üretimi ve beslenme, sanayi sektörüne sağladığı hammadde ve sermayenin yanı sıra, sağlıklı çevre ve ekolojik dengenin kurulması-sürdürülebilirliği ile ekonomik ve sosyal bir sektör olma özelliğini korumaktadır (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Tarım Master Planı, 2007).

Cinsi	Miktarı (1000 da)	%
Toplam alan	6281,7	100
Ekilen tarla alanı	5401,8	85,9
Nadas alanı	390,7	6,2
Sebze alanı	203,9	3,3
Meyve alanı	285,4	4,6

Çizelge 1. Diyarbakır ili arazi dağılımı (TUIK, 2009)

Sema BAŞBAĞ B.

Tuba BİÇER

Mehmet BAŞBAĞ

Cuma AKINCI

Tahsin SÖĞÜT

Özlem TONÇER

Doğan ŞAKAR

Dicle Üniversitesi Ziraat

Fakültesi Tarla Bitkileri

Bölümü, Diyarbakır

sbasbag@dicle.edu.tr

Diyarbakır ili tarla bitkileri ekim alanı ve üretim değerleri Çizelge 2’de verilmiştir. Diyarbakır ilinde tarla bitkileri ekiliş alanlarının tahıllardan buğday ve arpa, baklagillerden mercimek ve nohut, endüstri bitkilerinden pamuk üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

Ürünler	Ekiliş Alanı (1000 da)	Üretim (1000 ton)
Buğday	2.973.4	249.7
Arpa	853.5	60.7
Mercimek	685.4	27.6
Pamuk	505.2	162.9
Nohut	122.6	13.3
Mısır	59.7	48.3
Fiğ (ot)	49.4	28.2
Ayçiçeği	18.9	1.3
Tütün	17.7	1.4
Çeltik	16.6	6.8
Darı	11.6	1.6
Burçak (dane)	8.6	0.8
Yonca (ot)	5.7	7.3
Susam	3.0	0.2
Fasulye	1.8	0.5
Korunga	0.4	0.02
Şekerpancarı	0.2	1.1

Çizelge 2. Diyarbakır ili tarla bitkileri ekim alanı ve üretim değerleri (TUIK, 2009)

Türkiye ve Diyarbakır ili önemli tarla bitkileri ekiliş alanları üretim ve verim değerleri Çizelge 3’de verilmiştir. Diyarbakır ili Türkiye mercimek üretimine % 24; pamuk üretimine % 9; nohut üretimine % 5.7; buğday ve mısır üretimine %1.4 oranında katkıda bulunmaktadır. Birim alan verim değerleri yönünden mısır ve nohut

verimlerinin ülke ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir.

	EKİM (1000 da)		ÜRETİM (1000 ton)			VERİM (kg/da)	
	Diyarbakır	Türkiye	Diyarbakır	Türkiye	%	Diyarbakır	Türkiye
Buğday	3.000	80.900	250	17.782	1.4	155	220
Arpa	853	29.500	60	5.923	1.0	123	201
Mısır	60	5.170	48	3.535	1.4	810	684
Çeltik	16	940	7	648	1.0	412	691
Mercimek	92	357	121	508	24	132	142
Nohut	20	503	29	505	5.7	145	100
Pamuk	505	4.950	163	1.820	8.9	322	368

Çizelge 3. Türkiye ve Diyarbakır ili önemli tarla bitkileri ekiliş alanları üretim ve verim değerleri (TUIK, 2009)

Diyarbakır ilçeleri önemli tarla bitkileri ekim alanları Çizelge 4’de verilmiştir. Tahıllardan buğday ve arpa özellikle Merkez, Bismil, Çınar, Ergani ve Silvan’da ekilmektedir. Pamuk ekiliş alanı Merkez, Bismil ve Çınar’da; kırmızı mercimek ekiliş alanı ise Merkez, Bismil, Silvan ve Ergani’de yoğunlaşmıştır. Mısır üretimi yönünden Bismil ve Silvan en fazla ekim alanlarına sahip iken Eğin, Lice ve Hani’de mısır ekim alanları ilin öne çıkan tarla ürünlerinin (Buğday, arpa, mercimek, pamuk, nohut ve mısır) en fazla ekildiği Merkez, Bismil, Silvan ve Çınar gibi ilçeler diğer tarımsal faaliyetler yönünden de daha gelişmiştir.

Ürünler	Buğday	Arpa	Mercimek	Pamuk	Nohut	Mısır
Bismil	696.4	89.8	210.0	172.6	5.0	23.8
Merkez	591.5	368.4	220.0	200.0	25.0	4.6
Silvan	350.0	71.8	115.0	10.9	10.0	21.7
Çınar	329.6	62.9	30.0	81.9	1.0	6.2
Ergani	239.8	116.8	70.0	10.9	66.0	1.3
Çermik	145.1	22.0	3.4	10.9	2.9	0.4
Dicle	118.7	26.9	4.0	0.1	3.1	0.1
Kocaköy	109.5	4.4	3.4	1.6	2.8	0.3
Eğil	57.2	8.9	3.0	14.2	0.7	-
Hazro	99.4	8.0	13.0	-	1.0	0.4
Lice	78.5	15.4	0.5	-	0.3	-
Kulp	77.7	35.9	8.0	0.8	1.0	0.3
Hani	67.5	16.1	5.0	0.9	3.5	-
Çüngüş	11.5	5.3	0.1	-	0.2	0.3

Diyarbakır'da Tahıl Tarımı

Tahıllar; ekiliş, üretim ve kullanım alanlarının genişliği yönlerinden, kültür bitkileri arasında ilk sırayı almaktadır (Gençtan ve ark, 2010). Tahılların insan beslenmesinde önemli bir besin kaynağı olması bu gruptaki bitkilerin üretim miktarlarının yüksek olmasına neden olmuştur. Aynı zamanda tahıllar hayvan beslenmesinde de kullanılmaktadır. Dünyada yaşayan 7 milyara yakın insan, günlük gereksinim duydukları enerjinin yaklaşık % 50'sini doğrudan tahıllardan sağlamaktadır. Türkiye, Dünya tahıl üreticisi ülkeleri arasında 120 milyon dekar ekim alanı ile on ikinci, 29 milyon ton üretimi ile on beşinci sırada yer almaktadır.

Güneydoğu Anadolu bölgesi ülkemizin makarnalık buğday kuşağı olarak bilinmektedir. Makarna üretim kapasitemizin % 25'i bu bölgede bulunmaktadır. Diyarbakır ili buğday ekiliş alanı tarla bitkileri içersinde ilk sırada yer almaktadır. Bölge tarımı hemen hemen buğdaya dayanmaktadır. Önemli bir tarımsal ürün olan buğday üretiminde bazı olumsuzluklar vardır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır;

1. Bölgede makarnalık buğday tarımının geliştirilmesi için gerekli tedbirler ve teşviklerin uygulanması gerekmektedir. Bununla birlikte gerek çiftçilerin gerekse mevcut un fabrikalarının ihtiyacı olan ekmeklik

buğdayın da bölgede üretilmesi gerektiği göz ardı edilmemelidir.

2. Bölgede şiddetli kuraklığın yaşandığı yıllarda 2008 yılında, diğer tahıl türlerinde de verimin düştüğü görülmektedir. Ancak buğdaydaki düşüş diğer türlere göre daha fazladır. Kuraklığın zararını azaltmak için GAP Projesinin sulama ile ilgili yatırımlarının da biran önce tamamlanması ve buğday gibi yağışa dayalı tarım yapılan ürünlerde destek sulamalarla verim artışı sağlanmalıdır. Ülkemiz ve bölgemiz için özellikle kuraklığa dayanıklı çeşitlerin geliştirilerek tohumluklarının çiftçilere ulaştırılması da büyük önem taşımaktadır.
3. Tahıl gurubu bitkilerin her türlü marjinal alanlarda rahatlıkla üretilmesi bu bitkilerin verimsiz topraklarda tercih edilmesine sebep olmaktadır. Halbuki verimli alanlarda tahıllardan daha fazla verim alınabilmekte, ülkemiz ve bölgemiz tahıl üretimi artırılabilme potansiyeli bulunmaktadır.
4. Bölgede buğday üreticileri daha fazla verim almak için, bölgedeki araştırma enstitüleri tarafından tescil edilmiş çeşitler yerine zaman zaman daha verimli olan yazlık çeşitleri tercih etmektedirler. Bu durum düşük sıcaklıkların yaşandığı yıllarda bu çeşitlerin zarar görmesine yol açmaktadır. Bu nedenle çeşit seçiminde ve tohumluk kullanımında üreticiler bilgilendirilmelidir.

Arpa

Gerek yeşil gerekse olgunlaşmış halde otlatılabilmesi, danesi ve sapı için hasat edilmesi ve anızında otlatma yapılabilmesi gibi birçok amaca hizmet eden arpa, iklimi değişken

alanlar için yetiştirilebilecek ideal bir bitkidir (Kinacı ve Kinacı, 1992).

Tuzluluğa ve alkaliliğe oldukça dayanıklı olan arpa, GAP projesinin tamamlanması ile sulanacak olan alanlarda meydana gelebilecek tuzlulaşmaya karşı ekim nöbetinde yer verilebilecek bitkilerden birisi olacaktır. Kuru tarım bölgelerinde hayvansal üretimi, tarım işletmelerinin önemli bir gelir kaynağı olup hayvansal üretim büyük oranda tek yıllık yem bitkileri ile danesi ve sapları için arpaya dayanır. Ülkemizdeki ve bölgedeki yem açığı göz önüne alındığında ve GAP projesinin tamamlanması ile birlikte ikinci ürün tarımında ön bitki olarak arpanın ekim nöbetinde alacağı yeri de dikkate alarak, arpa ekim alanının biraz daha genişleyebileceği ve genişlemesi gerektiği sonucuna varılabilir.

Mısır

Son yıllarda bölgenin sulanabilir alanlarında üretimin büyük kısmını oluşturan pamuk fiyat istikrarsızlığından dolayı, üreticiler mısır ve sulu buğday tarımına yönelmektedirler. Bölgede mısır tarımının yayılmasında Fakültemizde yapılan çalışmaların büyük etkisi olmuştur. Halen bölgede ana ürün, ikinci ürün, tane ve silajlık mısır üretimine yoğun ilgi bulunmakta ve bu ilgi gün geçtikçe artmaktadır. Mısır tarımının artması için, özellikle ikinci ürün mısıra yönelik kurutma tesislerinin sayısının artırılması ve kurutma maliyetlerinin düşürülmesi önem arz etmektedir.

Çeltik

Karacadağ bölgesindeki yerel çeşitlerle yapılan çeltik tarımı, Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki

çeltik üretiminin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bölgemizde çeltik, Karacadağ dışındaki alanlarda da geliştirilebilme potansiyeli olan türlerden birisidir. Bunun için çeltik tohumluklarının geliştirilmesi ve yetiştirme tekniklerinin üreticilere sunulması gerekmektedir.

Tiritkale, Yulaf ve Çavdar

Tritikale kanatlı hayvan beslenmesinde önemli bir kaynak olup buğday ununa katılabilmektedir. Yüksek lif içeriği nedeniyle kas gelişime yardımcı olan yulaf, hem insan hem de at beslenmesinde kullanılmaktadır. Çavdar ekmeği de marketlerde rağbet gören ürünler arasına girmiştir.

Bölgemizde tritikale, yulaf ve çavdar yetiştiriciliğinde artma potansiyeli bulunmakla birlikte, gerek pazar gerek sanayi ve gerekse tüketim alışkanlıklarından dolayı kısa vadede önemli bir artış beklenmemektedir. Ancak yukarıda bahsedilen özelliklerinden dolayı bu türlerin ekiminin yaygınlaştırılması için gerekli çalışmalar başlatılmalıdır.

Kırmızı Mercimek

Yemeklik tane baklagil bitkileri arasında Kırmızı mercimek, Diyarbakır ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin diğer illerinde buğday ve arpa ile ekim nöbetine girerek yetiştirilen önemli bir tarla bitkisidir. Türkiye’de üretilen mercimeğin % 80’i Güneydoğu Anadolu’da yetiştirilir. En fazla mercimek Şanlıurfa’da sonra Diyarbakır’da üretilir. Diyarbakır’da baklagiller içerisinde en çok üretim alanına sahip olan Kırmızı mercimektir. Kültürü yapılan mercimeğin atası *Lens orientalis* olup Güneydoğu Anadolu’da yaygın olarak rastlanan bu türe Dicle Üniversitesi kampusu içerisinde de rastlanmaktadır.

Muhtemelen ilk kez buralarda kültüre alınan mercimek daha sonra dünyanın uzak köşelerine kadar yayılmıştır. Önemli bir ihraç ürünü olan mercimek ekiliş alanı son yıllarda epey azalmıştır. Hem üretimde hem ihracatta düşüşler, son zamanlarda Kanada ve Avusturalya’nın önemli atılımlar yapmasından kaynaklanmaktadır. Kanada, dünya mercimek ihracatında % 25 paya ulaşmıştır.

Diyarbakır’da binlerce yıldan beri yetiştirilen mercimeğin bazı sorunları bulunmaktadır. Verim ve kalitede düşüklük, sıcak ve kurak, solgunluk hastalığı, kökboğazı yanıklığı hastalığı ve tebeşirleşme zararı önemli sorunlar olup bu konularda araştırma faaliyetleriyle yürütülmektedir.

Nohut

Diyarbakır nohut üretimi bakımından Türkiye’de önemli bir üretim miktarına sahiptir. Türkiye ve Diyarbakır nohut ekiliş alanları ve üretimi son yıllarda azalmaktadır. Bu azalışın en önemli sebebi sulanan alanlarda girdiye tepkili ürünlerin yer almasıdır. Diyarbakır ilimiz nohutun gen merkezlerinde ve ilk kültüre alındığı yerlerden biri olması itibarıyla önemlidir. İlimize ait köy popülasyonlarının yerine korunması şartıyla, yeni geliştirilen çeşitlerin tohumluklarının üreticilere ulaştırılması ve bu bitkide ekonomik üretim yapılması sağlanmalıdır.

Diyarbakır’da Yağ Bitkileri

Endüstri bitkileri içerisinde iç tüketimi karşılayamayan tek gurup yağ bitkileridir. GAP gibi son derece büyük ve önemli bir projede yağ bitkileri ekim alanını arttırarak sadece ikinci ürün olarak değil, aynı zamanda birinci ürün olarak da geniş bir yer verilmelidir.

Ayçiçeği

Ülkemizdeki yağ bitkileri arasında en fazla ekim alanı ve üretime sahip olan ayçiçeği bitkisel yağ ihtiyacımızın yarıdan fazlasını karşılamaktadır. 2007 yılında ülkemiz ayçiçeği ekim alanı 550 bin ha ve üretim 850 bin ton düzeyindedir. İlimiz ekolojik yapısı bu bitkiye uygun olmasına rağmen ekiliş alanı ancak 19 000 dekar gibi çok düşük bir orandadır. İlimizde ayçiçeği tohumunu işleyen sadece iki işletme bulunmakta ve hammaddeyi de il dışından karşılamaktadır. Diyarbakır’da ayçiçeği üretimini kısıtlayan en önemli faktör kuş zararı olup, bu zararın asgariye indirilmesi için geniş alanlarda ekimlerin yapılması gerekmektedir.

Soya Fasülyesi

Ülkemizde son yıllarda üzerinde en çok konuşulan, tartışılan ve devletin üretimi için çiftçilere büyük teşvik tedbirleri uyguladığı bir yağ bitkisi soya fasulyesinin Diyarbakır ilinde özellikle, ikinci ürün olarak tarımının yaygınlaştırılması ve geliştirilmesinin münavebe için de ayrı bir önemi vardır.

Kolza

Diyarbakır ilinde sulanabilen alanlarda sonbaharda kolza ekimi yapılarak, sulanabildiği ve toprak tava getirilerek ekildiği takdirde, ilimizde yetiştirilebilme olanakları bulunmaktadır. Son yıllarda ilimizde 82 dekar kadar ufak çapta da olsa bu bitkinin üretimine başlanmış, ancak yeterli ilgiyi henüz görmemiştir.

Susam

Susam tarımının Diyarbakır ilinde oldukça önemli bir yeri vardır. Diyarbakır’da susam tarımı büyük ölçüde nadas alanlarında yapılmakta ve bunun sonucunda dekara tohum verimi 51 kg kadar çok düşük düzeyde gerçekleşmektedir. Bölge çiftçisinin alışkanlığı da dikkate alınırsa susamın sulu tarım alanlarında ikinci ürün olarak önemli bir yeri işgal edebileceği söylenebilir.

Aspir

Aspir bitkisinin Türkiye ölçüsünde olduğu gibi Diyarbakır ilinde de iyi bir gelişme potansiyeli vardır. Bölgede kış sıcaklığının fazla düşük olmayışı bu bitki için önemli bir şanstır. Son yıllarda teşvik kapsamına alınmış olan bu bitki Diyarbakır ve çevre illerinde Ziraat Fakülteleri ve Tarımsal Araştırma Kuruluşları tarafından yapılan çalışmalarla yaygınlaştırmaya

çalışılmaktadır.

Yerfıstığı

Ekolojik ortam olarak uygun olmakla beraber, GAP bölgesinde yerfıstığı tarımı yapılmamaktadır. Ancak, bölgedeki Ziraat Fakülteleri ve diğer Tarımsal Araştırma kuruluşlarının yapmış oldukları araştırmalar sonucunda, bölgenin yerfıstığı tarımına uygun olduğu ve yapılabilirliği belirlenmiştir.

Ülkemiz ekonomisinde bitkisel yağ açığının kapatılması için zorunlu önlemler almak gerekmektedir. Bunlar kısaca;

1. Yağlı tohum üretiminde ekimden önce taban fiyatları açıklanmalı, ekonomik teşvik ve alım güvencesi sağlanmalıdır.
2. Marjinal alanların değerlendirilmesi yanında sulu tarıma başlanacak GAP bölgesinde yağlı tohumlu bitkilerin planlı ve programlı olarak yaygınlaştırılması ile yağlı tohum üretimi artırılmalıdır.
3. Tarım Bakanlığı'nın ve özel tohumluk firmalarının tohumluk üretimi arttırılarak üreticilere alım desteği güvencesi ile ulaştırılmalıdır.
4. Verim artışının sağlanması için kaliteli tohumluk yanında uygun yetiştirme teknikleri konusunda üreticilere eğitim verilmelidir.
5. Halen birçok yağlı tohumlu bitkilerde eksik olan mekanizasyon gerçekleştirilmeli, işçilik giderlerinin en aza indirilmesi ile maliyetler azaltılmalıdır.
6. Yağlı tohum üretimini teşvik amacıyla üreticiye verim artırıcı (gübre, ilaç, tohumluk vb.) girdiler için sübvansiyon uygulanmalı veya tarımsal kredilerle desteklenmelidir.
7. Yağlı tohumlu bitkilerin ekiminin yaygın olduğu bölgelerde yetiştirilecek veya yetiştirilmekte olan diğer kültür bitkilerinin taban fiyatlarıyla uygunluk gösterilmesine dikkat edilmelidir.
8. Nadas alanları ve özellikle şeker pancarı ekim alanlarında uygun yağlı tohumlu bitkilerin ekim nöbetine alınmasıyla yağlı tohum üretimi artırılmalıdır.
9. Bölgelere göre ekilecek yağlı tohumlu bitki türü ve çeşitlerini, ekim alanlarını, uygulanacak fiyat politikalarını belirlemek üzere Tarım Bakanlığı, Üniversite ve diğer araştırma kuruluşları, üretici birlikleri, ilgili meslek kuruluşları gibi kurum ve kuruluşlardan oluşacak komisyonlar kurulmalı, komisyon belirtilen konularda yetkilendirilmelidir.

Diyarbakır'da Lif Bitkileri

Pamuk ülkemiz ve ilimiz ekonomisine çok yönlü ve çok önemli katkılar sunan bir endüstri bitkisi olup tekstil, yağ ve yem sanayinin vazgeçilmez hammaddesidir. Ülkemizde Ege, Çukurova, Antalya ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yetiştirilmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi 291 bin ha'lık ekim alanı ve 1.248 bin tonluk kütlü üretimi ile ülke pamuk üretiminin % 55'lik kısmını sağlayan lokomotif bir güce sahiptir. Bu bölgede yer alan ilimiz Diyarbakır ise Şanlıurfa ilinden sonra pamuk üreten en önemli 2. il konumundadır (TUIK, 2009).

Dünyada ve ülkemizde olduğu gibi son yıllarda Diyarbakır ilinde de pamuk ekim alanlarında daralmalar gözlenmiştir. Bunun sebepleri arasında sentetik liflerin daha ucuza üretilerek pazarlara sunuluyor olması, ülke içinde uygulanan tarımsal politikalar, pamuk üretiminde girdilerin fazla kullanılması ve girdi fiyatlarının yüksek olması gibi nedenler sayılabilir.

Son yıllarda daha çok özel sektörden, daha az kamu kuruluşlarından olmak üzere geliştirilen yeni pamuk çeşitlerinin sayısında hızlı bir artış kaydedilmiştir. Bu kapsamda Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi tarafından 2007 yılında Berke pamuk çeşidi tescil ettirilerek yöre çiftçisinin hizmetine sunulmuştur.

Günümüzde pamuk üretimindeki temel amaçlar, yüksek verim yanında, lif teknolojik özelliklerinin geliştirilmesi, erkencilik, çırcır randımanının yükseltilmesi, hastalık ve zararlılara karşı dayanıklılık ve üretim masraflarının azaltılabilmesidir. Diyarbakır

ili pamuk tarımında bu temel amaçları yerine getirebilmek için oldukça uygun ekolojik yapıya sahiptir. Ancak verimli ve kaliteli üretimleri sınırlandıran bazı sorunlar ve alınması gereken önlemler de mevcuttur.

Pamuk üretimi girdi ve emek yoğun üretim olduğu için masrafların yüksek olması pamuğun diğer ürünlerle rekabet gücünü azaltmaktadır. Bu nedenle yapılacak olan mücadelelerde biyo-ekolojilerin ve ekonomik zarar eşiklerinin takibi önem kazanmaktadır. Bölgede pamuk alanlarında yaygın olan solgunluk hastalığı (*Verticillium Dahlia* Kleb) ile mücadelede en iyi yöntem pamuk üretiminin ekim nöbeti sistemlerinde yer almasıdır. Minimum toprak işleme yöntemleri ile insan gücünün kullanıldığı işlemler azaltılmalı hasat makinayla yapılmalıdır. Pamuk ile ilgili kesimler arasındaki iletişim ve işbirliğinin sağlanması ve Bölge Çiftçilerinin ürünlerini daha iyi şartlarda pazarlayabilmeleri için GAP Pamuk Birliği kurulmalıdır. Pamuk hasadındaki yabancı madde miktarı makineli hasadın yaygınlaşması ile birlikte azalma eğilimi göstermiştir. Ancak pamuğun bir kalite ürünü olduğu unutulmamalı ve bölgede kaliteli üretimler için akredite olmuş kalite laboratuvarlarında analiz edilmiş balyalardan oluşan tek balya pamuk sistemine geçilmelidir.

Diyarbakır'da Yem Bitkileri

Diyarbakır İli hayvancılığının başlıca kaba yem kaynakları; doğal çayır-mera alanları, yem bitkileri ve tahıl-mercimek samanları ile anızlardır. Bölgede yem bitkisi olarak fiğ, burçak, yonca ve korunga tarımı yapılmaktadır. İl'de 2008 yılı verilerine göre, 14 bin ha çayır ve 167 bin ha mera alanı mevcut olup, bu alanların

tüm ülkede olduğu gibi, aşırı, zamansız ve bilinçsiz otlatılmaları neticesinde verim güçleri iyice azalmıştır.

Bölgede yem bitkisi tarımının yaygınlaştırılması için öncelikle, önemli bir potansiyel olan doğal çayır-mera alanlarının ıslahına ve amenajmanına ağırlık vermek gerekmektedir. Ancak bu alanların ıslahı kısa vadede mümkün görülmemektedir. Bu durumda bölgedeki kaliteli kaba yem açığını kapatabilmek için tarla tarımı içerisinde fiğ, yonca ve silajlık mısır gibi yem bitkileri yetiştiriciliğine önem vermek gerekmektedir. Bu amaçla Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümünde yapılan ıslah çalışmaları sonucu 5 adet fiğ çeşidi (Dicle, Kral Kızı, Görkem, Karakaya ve Özgen) 1 adet sentetik yonca çeşidi (Başbağ) tescil ettirilmiş olup, bu çeşitlere ait sertifikalı tohumluklar çoğaltılarak bölge çiftçilerinin hizmetine sunulmaktadır.

Bölgede Yem Bitkisi Tarımının Geliştirilmesi İçin Bazı Çözüm Önerileri Aşağıda Verilmiştir

1. Bölgede entansif hayvancılık teşvik edilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
2. Tarım Bakanlığı tarafından yem bitkilerine verilen üretim desteği daha makul düzeylerde devam ettirilmelidir.
3. Yem bitkileri üreten çiftçilere pazarlama konularında yardımcı olunmalı, bu amaçla üreticilerle hayvan sahiplerinin buluşacağı bir ot borsası kurulmalıdır.
4. Çiftçilerin kooperatifleşmeleri teşvik edilmelidir.
5. Yem bitkileri üretim ve değerlendirme aşamalarında kullanılan tarımsal alet (mibzer, ot biçme, balya ve silaj makinaları vb.) alımlarında çiftçiler desteklenmelidir.
6. Bölgede yem bitkileri ile ilgili yayım ve bilgilendirme hizmetleri artırılmalıdır.
7. Bölge şartlarına uygun, verimli ve kaliteli yem bitkileri sertifikalı tohumluklarının çiftçilere uygun fiyattan sağlanması, bu tohumlukların mümkünse bölgede üretilmesi teşvik edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Güneydoğu Anadolu Bölgesi Tarım Master Planı 2007. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Gaziantep.
- Arıoğlu, H., Yağ Bitkileri (Soya ve Yerfıstığı). Ç. Ü. Ziraat Fak. Ders Kitabı. Adana.
- Asgrow, Yağlı Tohumlar Bülteni. May Tohumculuk. Bursa.
- Asgrow, Türkiye’de Soya Yetiştirme Teknikleri. May Tohumculuk. Bursa.
- Ayçiçeği Raporu, 1994, Ayçiçeği Raporu, Hasat Dergisi, Sayı: 109, 32-37
- Edip, A. U., Bitkisel Yağ Sanayicileri Derneği, www.bsyd.org.tr
- Emiroğlu, M. 1993. Bitkiler Yağ Sanayimiz. Tarım Bakanlığı Dergisi, Sayı: 87, 23-24.
- FAO 1992. Trade Yearbook. FAO Statistics Vol. 46. No: 115. Rome
- Gençtan, T., A. Öktem, H. Sürek, M. Gevrek, A. Balkan, 2010. Sıcak İklim Tahılları Üretiminin Artırılması Olanakları. VII. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi 11-15.01.2010, Ankara.
- Kınacı, E. Kınacı, G., 1992. Batı Asya-Kuzey Afrika Bölgesi ve Türkiye’nin Yağış Yetersiz Marjinal Alanlarında Arpa Üretimi, Sorunları ve Geleceği, 2. Arpa Malt Semineri, 10-27, Konya.
- Kınacı, E. G. Kınacı, M. A. Birsin, A. Alp, İ. Kutlu, 2010. Serin İklim Tahılları Üretiminin Artırılması Olanakları. VII. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi 11-15.01.2010, Ankara.
- Kolsarıcı, Ö., H. Arıoğlu, B. Gürbüz, C. Çalışkan, N. Algan, 1990. Türkiye’de Yağ Bitkileri Üretimi ve Sorunları, T.M.M.O.B. Zir. Müh. Odası, 3. Teknik Tarım Kongresi, 323-335.
- Kolsarıcı, Ö. 1993. Bitkisel Yağ Açığımızda Yağlı Tohumlu Bitkilerimizin Durumu. Zir. Müh. Der., Sayı: 269, 21-23.
- Özgüven, M., Kırıcı, S., Tansı, S., Gür, A., GAP Bölgesinde Uygun Kolza Çeşitlerinin Saptanması. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No: 36.
- Özgüven, M., Yağ Bitkileri (Ayçiçeği, Kolza, Hintyağı). Ç. Ü. Ziraat Fak. Ders Kitabı. Adana.
- Şakar, D. ve B.T. Biçer, “Güneydoğu Anadolu Mercimeklerinde Önemli Bitkisel ve Tarımsal Özellikler Yönünden Farklılıklar”, *Türkiye 4. Tarla Bitkileri Kongresi*, Cilt I, 309-313, Tekirdağ, 2001.
- Tuik, 2007, 2008, 2009, 2010. www.tuik.gov.tr.
- TÜGEM 1994, Türkiye Yağlı Tohumlu Bitkiler Üretimi Geliştirme Araştırma Yayın Projesi, Tarım Bakanlığı, TÜGEM ön proje formu, 4.

